

ΤΖΟΡΝΤΑΝΟ ΜΠΡΟΥΝΟ : Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ

ΣΩΤΗΡΙΟΣ ΜΠΕΚΑΚΟΣ

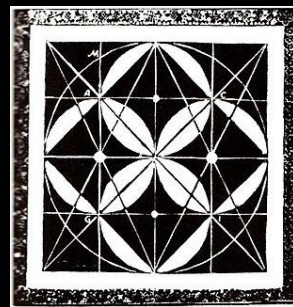
**ΜΕΤΑΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΩΝ**

ΤΜΗΜΑ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ, ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΚΑΙ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ – ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

ΑΘΗΝΑ – 2018

GIORDANO BRUNO ΒΙΟΓΡΑΦΙΑ

ΝΟΛΑ (ΝΑΠΟΛΙ) 1548 - ΡΩΜΗ 1600¹

¹ Τα σύμβολα επάνω δεξιά αναπαριστούν έργα τέχνης του ίδιου του Μπρούνο. Το πρώτο ονομάζεται «έρως» (amore) και το δεύτερο «mente» (νους)

"È stato detto che il *Candelaio* è una fosca rappresentazione pessimistica; ma né il Bruno in quanto filosofo può dirsi pessimista, né in questa sua commedia c'è la poesia del pessimismo."

Benedetto Croce (Ιταλός Φιλόσοφος, 1866 – 1952)

(*Poesia popolare e poesia d'arte*, Laterza, Bari, 1933, στο: *Giudizi critici*, in Giordano Bruno, *Candelaio*, BUR, Milano, 2002, σελ. 96)

«Ειπώθηκε ότι «Ο Κηροπλάστης» είναι μία θολή πεσσιμιστική αναπαράσταση. Αλλά ούτε ο Μπρούνο ως φιλόσοφος μπορεί να χαρακτηριστεί απαισιόδοξος, ούτε σε αυτή την κωμωδία του υπάρχει η ποίηση του πεσσιμισμού» (Μετάφραση, Σωτήριος Μπεκάκος)

Βιογραφικά στοιχεία

Γεννιέται το 1548 στην πόλη Νόλα της Ιταλίας.

Το βαπτιστικό του είναι Φίλιππος (ιταλ. Filippo). Σε ηλικία έντεκα ετών, ο μικρός Μπρούνο² αφήνει την Νόλα και ταξιδεύει για σπουδές στη Νάπολη. Εκεί παρακολουθεί μαθήματα επάνω στις ανθρωπιστικές επιστήμες, τη λογική και τη διαλεκτική.

Στην ηλικία των δεκαεπτά ετών, ο νεαρός Φίλιππος, μπαίνει στο Τάγμα των Δομινικανών Μοναχών [α] στο μοναστήρι του Σαν Ντομένικο Ματζόρε [β]. Με την είσοδό του σε αυτό, λαμβάνει το όνομα "Τζορντάνο" (ιταλ. Giordano). Χειροτονείται ιερέας τους τάγματος το 1572, σε ηλικία εικοσιτεσσάρων ετών, ενώ κατά την παραμονή του στη Νάπολη, γίνεται γνωστός μεταξύ των άλλων, για την μοναδική ικανότητά του στην τέχνη της απομνημόνευσης. Δημιουργεί ένα μοναδικό μνημονικό σύστημα και ταξιδεύει μέχρι και τη Ρώμη, για να πραγματοποιήσει επίδειξη του στον Πάπα Πίο τον Πέμπτο και τον καρδινάλιο Ρεβίβα, οι οποίοι τον βραβεύουν για αυτή την επινόησή του.

Ταυτόχρονα όμως, η θέληση του για αναζήτηση, μάθηση και ελεύθερη σκέψη, του προκαλούν δυσκολίες. Στο μοναστήρι του Σαν Ντομένικο Ματζόρε μένει για περίπου δέκα χρόνια συνολικά. Ο Μπρούνο αφιερώνει αυτά τα χρόνια στην αναζήτηση της αλήθειας. Ξοδεύει ώρες ολόκληρες διαβάζοντας κείμενα παλιών φιλοσόφων. Μελετά με ζήλο κάθε χειρόγραφο ή κώδικα που πέφτει στα χέρια του. Παράλληλα, είναι τολμηρός και με θάρρος αρχίζει να αμφισβητεί τις παγιωμένες θρησκευτικές και επιστημονικές πεποιθήσεις της εποχής.

²Bruno (ελλ. μαυριδερός, μελαχρινός): ιταλικό κύριο όνομα και επώνυμο γερμανικής προέλευσης, το οποίο ανάγεται στον όρο της Παλαιογερμανικής brun (πρβλ. γερμ. braun). Σημαίνει στην κυριολεξία "σκουρόχρωμος". Πρωτινδοευρωπ. Ρίζα, *b^hruHn- (πρβλ. Αρχ. Ελλ. φρύνη (phrúnē), φρύνος (phrúnos, "βάτραχος"), *b^hrew- (λαμπερός, αυτός που έχει καφέ χρώμα, σκουρόχρωμος) (πρβλ. Λιθουαν. bėras ("καφέ"), Σανσκριτ. बभ्रु (babhrú, ελλ. απόχρωση του κόκκινου προς το καφέ). Βλ. και Liddel - Scott, φρύνη [u_], ή, A.toad, Arist.HA530b34, Timae.156, Ael.NA17.12.II. = βατράχιον 2, Cyran.39.III. ψευδώνυμο μερικών εταίρων από την Αθήνα, οι οποίες ονομάζονταν έτσι λόγω της λαμπερής επιδερμίδας τους, Ar.Ec.1101, Macho ap.Ath.13.583b:—so φρύνις, ό, Φρύνιχος, όνομα κωμωδιογράφου, Ar.Nu.971. (πρβλ. Σανσκριτ. babhrús 'brown', OHG - Παλαιογερμ. brūn 'brown')

Σύντομα στο μοναστήρι, αρχίζουν να διαδίδονται φήμες για τις απόψεις του Μπρούνο.

Οι κατήγοροί του θεωρούν ότι δεν αποδέχεται τη θεϊκή φύση, την ανάσταση του Ιησού και τον τριαδικό διαχωρισμό του Θεού. Ωστόσο, μέχρι σήμερα δεν υπάρχει πηγή που επιβεβαιώνει κάτι τέτοιο. Ο Μπρούνο βλέπει μια ενότητα σε όλα τα πράγματα.

Ο Θεός για εκείνον είναι παντού, ενιαίος και ήταν ταυτόσημος .

Οι μοναχοί ξεσηκώνονται εξαιτίας των απόψεων του και στρέφονται εναντίον του για τους ακόλουθους λόγους:

- 1) Διδάσκει αμφιλεγόμενες θεολογικές θεωρίες και ερμηνείες στους μαθητές του
- 2) Κρύβει κάτω από το στρώμα του κρεβατιού στο κελί του, απαγορευμένα κείμενα του Ερμή του Τρισμέγιστου και του Έρασμου.
- 3) Υπερασπίζεται την "αίρεση του αρειανισμού".

Ο Μπρούνο υποψιάζεται ότι θα τον καταδώσουν για αιρετικό στην εκκλησία και έτσι το 1576 αφήνει τη Νάπολη και κυνηγημένος για τις απόψεις του, αρχίζει ένα ταξίδι περιπλάνησης στις μεγάλες ευρωπαϊκές πόλεις.

Αποφασίζει να πάει βόρεια προς τη Γενεύη, όπου επίσης αφορίζεται και καταδιώκεται για τις ιδέες του. Απογοητευμένος από τον φανατισμό και τον δογματισμό των Καλβινιστών μεταβαίνει στη Γαλλία. Αφού κάνει μια μικρή στάση στην Λυών, προχωρά στην Τουλούζη, η οποία είναι το προπύργιο του καθολικισμού. Εκεί γίνεται λέκτορας φιλοσοφίας και μένει μέχρι το καλοκαίρι του 1581 όπου ξεσπά θρησκευτική έριδα. Αυτή τον αναγκάζει να φύγει για το Παρίσι, όπου αρχίζει να κάνει διαλέξεις περί θεολογικών ζητημάτων.

Η φήμη του λόγω των θεωριών που διδάσκει αλλά της αξιοθαύμαστης ικανότητας του στην απομνημόνευση μεγαλώνει, και τραβά την προσοχή του Βασιλιά Ερρίκου του τρίτου.

Καθώς βρίσκεται στο Παρίσι, γράφει ασταμάτητα, και δημοσιεύσει αρκετά έργα του, όπως το "Ars Memoriae" (= Η Τέχνη της Μνήμης) και "De Umbris Idearum", (= Σκιές των ιδεών) που βασίζονται στο μοναδικό μοντέλο του περί της οργανωμένης γνώσης, ενώ παράλληλα γράφει και μια κωμωδία (Ο Κηροποιός - Il Candelaio) [γ], η οποία συνοψίζει κάποιες φιλοσοφικές του πεποιθήσεις. Στην συνέχεια, με συστατικές επιστολές από τον Ερρίκο, μεταβαίνει στην Αγγλία.

Στην Οξφόρδη συνεχίζει τις διαλέξεις του, παρά το ότι αποτυγχάνει να πάρει τη θέση καθηγητή στο πανεπιστήμιο της πόλης. Ο Μπρούνο προκαλεί για άλλη μια φορά την κοινή γνώμη με τις "αιρετικές" πεποιθήσεις του αλλά και τον έντονα αιχμηρό σαρκαστικό χαρακτήρα του.

Διδάσκει ότι το σύμπαν είναι άπειρο και υπάρχουν αναρίθμητοι κόσμοι, αναρίθμητα ηλιακά συστήματα. Επιτίθεται κατά της κοσμολογίας του Αριστοτέλη, η οποία συμπίπτει με αυτή της εκκλησίας και τοποθετεί τη Γή στο κέντρο του κόσμου. Υποστηρίζει επίσης, ότι ο κόσμος που βλέπουμε δεν είναι ο πραγματικός αλλά αντίθετα όσα αντικρίζουμε είναι οι σκιές της πραγματικότητας.

Με αφορμή τις διαλέξεις του αυτές, ξεσπούν θύελλες αντιδράσεων από τους συντηρητικούς της εποχής. Σαν να μην έφτανε αυτό, ταυτόχρονα διδάσκει πως η θρησκεία είναι μέσο καθοδήγησης, διακυβέρνησης και υποδούλωσης των αμαθών μαζών, ενώ η φιλοσοφία αντίθετα είναι η επιστήμη των έξυπνων και εκλεκτών. Το αποτέλεσμα είναι να χάσει την υποστήριξη των ισχυρών φίλων του όπως του Ερρίκου. Έπειτα δέχεται επίθεση από τον εξοργισμένο όχλο και φεύγει άρον άρον για το Λονδίνο. Εκεί συγγράφει και δημοσιεύει μερικά από τα σημαντικότερα έργα του όπως το "Περί απείρου, σύμπαντος και κόσμου". Μετά από δυο περίπου χρόνια στην Αγγλία και αφού κυνηγήθηκε και εκεί επιστρέφει στη Γαλλία.

Από το Παρίσι, συγγράφει επιστολή στην οποία με 120 θέσεις αντιμάχεται την κοσμολογία του Αριστοτέλη, επομένως και της Καθολικής Εκκλησίας. Προκαλεί πλέον "στα ίσια" τους υποστηρικτές της κοσμολογίας του Αριστοτέλη σε δημόσιο διάλογο. Ο δημόσιος αυτός διάλογος πραγματοποιείται, αλλά με διαφορετικό τρόπο από εκείνο που ήθελε ο Μπρούνο. Άνευ επιχειρημάτων τον χτυπούν, τον χλευάζουν για τις πεποιθήσεις του και τον αναγκάζουν άρον άρον να εγκαταλείψει τη χώρα.

Κυνηγημένος φτάνει στην Γερμανία, όπου ξεκινά να δίνει διαλέξεις σε αρκετά πανεπιστήμια της χώρας για να βγάλει τα προς το ζην. Είναι μόνος, όπως ήταν πάντα αυτό το ελεύθερο, γενναίο πνεύμα, αφού σχεδόν κανείς δεν μπόρεσε να κατανοήσει το πάθος του για την αναζήτηση της αλήθειας. Μετά από αρκετή προσπάθεια παίρνει άδεια να διδάξει στο Βίτενμπεργκ. Παραμένει εκεί για δύο χρόνια, σύντομα όμως γίνεται ανεπιθύμητος και έτσι φεύγει για την Πράγα. Διδάσκει πλέον στο Χέλμστεντ, σύντομα όμως αφορίζεται και από τους Λουθηρανούς και αναγκάζεται να φύγει και από εκεί.

Μέσα σε αυτό το διαρκή κυνηγητό αλλά και την μοναξιά του, δέχεται μία ενδιαφέρουσα πρόταση-πρόσκληση από τον κόμη Τζιοβάνι Μοτσενίγκο. Ζητά από το Μπρούνο να μεταβεί στη Βενετία για του διδάξει την τέχνη της απομνημόνευσης. Παράλληλα μαθαίνει για την ύπαρξη μιας κενής έδρα στο Πανεπιστήμιο της Πάδοβας. Πιστεύοντας ότι η Ιερά εξέταση έχει χάσει τα ίχνη του, επιστρέφει στην Ιταλία. Αποτυγχάνει, να πάρει την έδρα του πανεπιστημίου, λόγω των πεποιθήσεων του, και τότε αποφασίζει να αποδεχτεί την προσκληση του Μοτσενίγκο. Έτσι το 1592 μετακομίζει στη Βενετία, στο σπίτι του Μοτσενίγκο όπου για δύο μήνες είναι ο προσωπικός κατ'οίκον δάσκαλος του.

Τα πράγματα όμως δεν πήγαν όπως περίμενε. Ο Μοτσενίγκο θεωρεί ότι ο Μπρούνο έχει μεγάλη γνώση που όμως κρατά για εκείνον και δεν τη μοιράζεται μαζί του. Ο Μπρούνο όταν το καταλαβαίνει αυτό, ανακοινώνει στο μαθητή του πως αποφασίζει να φύγει από τη Βενετία και να επιστρέψει στη Γερμανία. Ετοιμάζει τα πράγματά του και πέφτει για έναν γρήγορο ύπνο, έχοντας στο μυαλό του να φύγει με το πρώτο ξημέρωμα.

Τίποτα δεν προμηνύει όμως αυτό που θα ακολουθήσει. Καθώς ο Μπρούνο κοιμάται στο σπίτι του Μοτσενίγκο, ανοίγει η πόρτα και μπαίνει ο μαθητής του συνοδευόμενος από 6 στρατιώτες για να τον συλλάβουν. Ο ίδιος ο φίλος και μαθητής του, σαν άλλος Ιούδας, έχει προδώσει το δάσκαλό του στην Ιερά εξέταση. Από δω και πέρα αρχίζει ο δρόμος προς τον δικό του Γολγοθά, αυτόν της πυράς.

Οι Ιταλοί ιεροεξεταστές τον ανακρίνουν και τον φυλακίζουν. Έπειτα φτιάχνουν μια τεράστια λίστα με όλες τις "αιρετικές" του απόψεις. Πέρα των επιστημονικών " αιρέσεων " του η λίστα, που συνέταξαν οι ιεροεξεταστές, περιέχει και τις απόψεις ότι δεν υπάρχει κόλαση και ότι ο Μωυσής είχε γνώσεις μαγείας και η δύναμή του δεν ήταν εκ Θεού. Τον κατηγορήσαν και για πολλά άλλα, για τα οποία δεν υπάρχουν γραπτές μαρτυρίες ότι τα είχε διατυπώσει.

Για τις πεποιθήσεις του αυτές οι ιεροεξεταστές αποφασίζουν να τον κρατήσουν στη φυλακή για δύο χρόνια. Στα χρόνια αυτά ο Μπρούνο υπερασπίζεται τον εαυτό του υποστηρίζοντας το φιλοσοφικό χαρακτήρα των απόψεών του, ενώ δηλώνει ξεκάθαρα πως έχει αμφιβολίες για πολλές δογματικές θέσεις της εκκλησίας. Η Ιερά εξέταση της Βενετίας τον παραδίδει στην απάνθρωπη σκληρή Ιερά εξέταση της Ρώμης.

Μένει επτά χρόνια χρόνια στις φυλακές της Ρώμης όπου ανακρίνεται μετά φρικτών βασανιστηρίων. Του ζητούν να ανακαλέσει τις απόψεις του. Εκείνος απαντά πως δεν έχει να ανακαλέσει τίποτα. Του απαγορεύουν να γράφει και να διαβάζει. Τα βασανιστήρια συνεχίζονται, ο Μπρούνο όμως δεν ανακαλεί τα όσα πιστεύει. Βασανισμένος και καταβεβλημένος από την πείνα, στις 21 Δεκεμβρίου του 1599 οδηγείται στο δικαστήριο μπροστά σε έξι επισκόπους και εννιά καρδινάλιους όπου αρνείται να αποκηρύξει τις απόψεις του για ακόμη μια φορά.

Του δίνουν μια τελευταία ευκαιρία σαράντα ημερών να αποκηρύξει πλήρως τις απόψεις του, εκείνος αρνείται. Δηλώνει πως :

- 1) δεν επιθυμεί να μετανοήσει
- 2) δεν υπάρχει λόγος να μετανοήσει
- 3) δεν υπάρχει ζήτημα για το οποίο μπορεί να μετανοήσει
- 4) αγνοεί για πιο πράγμα πρέπει να μετανοήσει.

Η δύναμη και η επιμονή που δείχνει στις απόψεις του προκαλούν ακόμη περισσότερο τον θυμό των μελών της Ιεράς Εξέτασης. Στις 17 Φεβρουαρίου 1600, οι ιεροεξεταστές αποφασίζουν ότι πρέπει να καεί ζωντανός στην Πλατεία των Άνθεων, στην καρδιά της Ρώμης (Campo dei Fiori).

Με θάρρος και υπομονή ανεβαίνει στην πυρά και οι δήμιοι τον καίνε.

Ο θάνατός του ήταν φρικτός. Όμως, στην συνείδηση των ελεύθερων ανθρώπων το όνομά του είναι ταυτισμένο με την ελεύθερη σκέψη και δηλώνει τον άνθρωπο, ο οποίος υπερ-ασπίζεται τα ιδανικά και τις αξίες του, με τίμημα την ζωή του, αν χρειαστεί.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

[α] Το Τάγμα των Δομηνικανών Μοναχών (ιταλ. Ordine dei Frati Domenicani) ιδρύθηκε τον 13 αιώνα από τον Ισπανό ιερομόναχο Domenico de Guzmán, με σκοπό να αγωνιστεί εναντίον των αιρέσεων.

Ο Δομήνικος και οι ακόλουθοί του αποφάσισαν να ακολουθήσουν έναν καθαρά ασκητικό τρόπο ζωής, ζώντας στην φτώχεια και την ζητιανιά. Ο Πάπας Ονώριος ο Γ', με τα διατάγματα της 22 Δεκεμβρίου 1216 και της 21ης Ιανουαρίου 1217 αναγνωρίζει το τάγμα αυτό, επίσημα, ως τάγμα της Καθολικής Εκκλησίας.

Οι κύριοι στόχοι του τάγματος είναι η διάδοση και η υπεράσπιση των αρχών του Καθολικισμού μέσω του κηρύγματος, της διδασκαλίας, της μελέτης και της εκτύπωσης θρησκευτικών και θεολογικών κειμένων.

[β] Είναι η σημερινή ρωμαιοκαθολική εκκλησία του San Domenico Maggiore, στην Πλατεία San Domenico Maggiore.

Αυτή ξεκίνησε να χτίζεται από το 1283 και ολοκληρώθηκε το 1324. Είναι γοτθικού και μπαρόκ ρυθμού. Βρίσκεται στο ιστορικό κέντρο της Νάπολι (ιταλ. Spaccanapoli) και ιδρύθηκε από δομηνικανούς μοναχούς.

Το μοναστήρι του Αγίου Δομήνικου φιλοξένησε κατά καιρούς επιφανείς θεολόγους και φιλοσόφους, όπως ο Giordano Bruno και ο Θωμάς ο Ακινάτης (Tommaso d' Aquino). Το 1272, η εκκλησία με το μοναστήρι αποτελούσαν την έδρα του Πανεπιστημίου της Νάπολι «Φρειδερίκος ο Β΄» (Università di Napoli "Federico II") και ο Θωμάς ο Ακινάτης, ο οποίος ήταν φιλόσοφος και πρώην μέλος του τάγματος των Δομηνικανών, έζησε εκεί και δίδαξε Θεολογία.

[γ] Η κωμωδία «Ο Κηροποιός» είναι το μοναδικό θεατρικό έργο που έγραψε ο Τζορντάνο Μπρούνο. Δημοσιεύθηκε το 1582 στο Παρίσι. Είναι γραμμένη στην Λαϊκή Ιταλική της εποχής του, με στοιχεία διαλεκτικά, τα οποία προέρχονται από την ρωμανική διάλεκτο της Νάπολι (ιταλ. Dialecto Napoletano) και την αργκό των απατεώνων και των κλεφτών της Νάπολι. Στην Ιταλική Κοινή (Σύγχρονη Ιταλική), ο όρος «Il Candelaio» δηλώνει τον ομοφυλόφιλο.

Ο Ferroni (1996: 431) σημειώνει σχετικά με αυτήν ότι αποτελεί «μία πρώτη εν κινήσει εικόνα της φιλοσοφίας του». Η δομή της είναι σύνθετη και είναι έντονη η παρουσία βίαια κωμικών διαλόγων, οι οποίοι κρύβουν μία σειρά από έννοιες. Σκοπός του είναι η δημιουργία ενός έργου, το οποίο ανατρέπει τα καθιερωμένα σχήματα της κωμωδίας.

Ο ίδιος ο Μπρούνο (Ferroni, 1996: 431) γράφει στο έργο του «De Umbris Idearum» (Οι Σκιές των Ιδεών) για το πως αντιλαμβάνεται την κωμωδία:

“Le figure grottesche che affollano la scena, mosse da appetiti e desideri distorti, riproducono il teatro del mondo, dominato dalla necessità della mutazione, come avverte la dedica a una signora Morgana: il tempo tutto toglie e tutto dà; ogni cosa si muta, nulla s’ annichila. Gli schemi canonici della commedia vengono deformati e fatti esplodere [...]”

«Οι αλλόκοτες φιγούρες, οι οποίες πλημμυρίζουν την σκηνή, επειδή διεγείρονται από ορέξεις και επιθυμίες ανήθικες, αναπαράγουν το θέατρο του κόσμου, το κυριαρχούμενο από την ανάγκη για αλλαγή, έτσι όπως αναφέρει και η αφιέρωση του σε μια κυρία Μοργκάνα. Ο χρόνος όλα τα παίρνει και όλα τα δίνει, κάθε πράγμα μεταβάλλεται, τίποτα δεν πεθαίνει. Τα κανονιστικά σχήματα της κωμωδίας παραμορφώνονται και εκρήγνυνται[...] »

Οι Φιλοσοφικές Αρχές του Μπρούνο

1. Ο Πανθεϊσμός
2. Το Άπειρο Σύμπαν
3. Η προσήλωση στην Φύση – Λατρεία της Φύσης
4. Η Ορθολογιστική Ηθική

Η φιλοσοφία του Μπρούνο βρίσκεται ανάμεσα σε δύο μεγάλα γεγονότα, την θεωρία του Κοπέρνικου για το ηλιοκεντρικό σύστημα (η οποία διατυπώθηκε για πρώτη φορά από τον Αρίσταρχο) και ο προτεσταντισμός. Η αναζήτηση νέων ιδεών και νέων οριζόντων οδήγησε τον Μπρούνο στην έκφραση της θεωρίας των άπειρων κόσμων, της ενότητας του κόσμου και της διαρκούς ανανέωσης. Η αντίληψη αυτή του Μπρούνο έρχεται σε αντίθεση με τις θεωρίες του Πτολεμαίου και του Αριστοτέλη, ενώ συγχρόνως απορρίπτει το δόγμα και την αυθεντία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και της σχολαστικής φιλοσοφίας.

Το αριστοτελικό σύμπαν, το οποίο έχει τελολογικό χαρακτήρα, διακρίνεται σε σφαίρες, με διαφορετική ουσία η καθεμία διαφέρει από το σύμπαν του Μπρούνο. Το σύμπαν, κατά το Μπρούνο, εμφανίζει μία ενότητα και είναι άπειρο. Αυτή η θεώρηση παρουσιάζεται από τον ίδιο στο «De la Causa» (Περί Αιτίας) σύγγραμμά του. Σε αυτό υποστηρίζει ότι οι έννοιες της αιτίας και της αρχής ανάγονται στο Έν (Uno). Αρνείται, δηλαδή, την αριστοτελική θεώρηση των τεσσάρων αιτιών, ανάγοντας το τελικό και το τυπικό αίτιο στον καθολικό νου (intelletto universale), ο οποίος ασκεί επίδραση σε κάθε πράγμα.

Επίσης, η μορφή και η ύλη ανάγονται σε μία ρίζα, σε ένα Όν (uno essere e una radice).

Η μορφή είναι η καθολική ψυχή, της οποίας βασική ικανότητα είναι ο νους (l'intelletto). Ο νους κινεί την ύλη εκ των έσω. Μοιάζει, δηλαδή, με έναν τεχνίτη του κόσμου (fabbro del mondo). Αυτός στο εσωτερικό ενός σπόρου δημιουργεί κάθε σώμα. Το σώμα είναι ενωμένο με την ύλη, με αποτέλεσμα να δημιουργεί νέες μορφές και να αλλάζει συνεχώς νέες μορφές.

Μορφή και Ύλη δεν αποτελούν δύο ξεχωριστές ουσίες αλλά δύο όψεις της ίδιας ουσίας, δηλαδή της Φύσης. Η Φύση έχει, σύμφωνα με το Μπρούνο, θεϊκό χαρακτήρα.

Ο Μπρούνο διαισθανόταν κληρονόμος της φιλοσοφικής παράδοσης που άνθησε στη Μεγάλη Ελλάδα. Επηρεάζεται από την Ελεατική Σχολή (Velia), η οποία θεωρεί ότι υπάρχει διάκριση ανάμεσα στο Έν και το Πάν. Τα στοιχεία αυτά, ο Μπρούνο τα χρησιμοποιεί μαζί με την θεωρία της αιώνιας ροής του Ηράκλειτου και τις αντιλήψεις του Πυθαγόρα του Σάμιου για το σύμπαν. Μέσα στο έργο του υπάρχουν ψήγματα από τον πλατωνισμό της αναγεννησιακής περιόδου καθώς και επιρροές από την ερμητική παράδοση.

Ο Μπρούνο διακρίνει την υπέρβαση ως ένα στοιχείο, το οποίο ερμηνεύεται ως εξής: πέρα από το νου που βρίσκεται μέσα στα πράγματα, τα οποία εξετάζει η φιλοσοφία, υφίσταται και ένας άλλος νους, ο υπερβατικός. Αυτός είναι πάνω από τα πράγματα και ξεφεύγει από την φιλοσοφική θεώρηση.

Η ενότητα και η απεραντοσύνη της Φύσης. Αυτά τα δύο στοιχεία αποτελούν το θεμέλιο της θεωρίας του γύρω από την έννοια του κόσμου. Ο Μπρούνο εμφανίζει μία εικόνα του σύμπαντος, η οποία είναι κοντά στις θεωρίες του Κοπέρνικου (ηλιοκεντρικό σύστημα) και του Κουζάνο (πολυκεντρισμός του σύμπαντος). Υπάρχουν, κατά την θεώρησή του, πολλά κέντρα στο σύμπαν, ο ήλιος δεν είναι το κέντρο του σύμπαντος και αυτό είναι άπειρο και ανοιχτό, δηλαδή εξελίσσεται διαρκώς.

Σε αυτό το σύμπαν, το μεγάλο και το μικρό συμπίπτουν και συνυπάρχουν με τη γέννηση και την φθορά, με τον έρωτα που ενώνει και με την έχθρα που διαχωρίζει. Ο Μπρούνο πιστεύει ότι μέσα στην ενότητα του σύμπαντος τα αντίθετα έλκονται, ενώνονται και διαπερνούν το ένα το άλλο. Τις θέσεις του αυτές, ο Μπρούνο τις αναλύει στα έργα «De Infinito» (Περί του Απείρου) και «De Immenso» (Περί του Απέραντου).

Εκτός από πρόδρομος του ερευνητή που αμφισβητεί δόγματα και θεωρίες που επιβάλλονται ως αλάνθαστες, ο Μπρούνο διαμορφώνει και το πρότυπο του ακούραστου και θαρραλέου ήρωα της αλήθειας. Στο έργο του «De gli eroici furori» (Περί των ηρωικών οίστρων), ο ίδιος εκθειάζει τον «furioso», αυτόν δηλαδή που καταλαμβάνεται από τον θεϊκό οίστρο, από τον έρωτα για την αλήθεια. Αυτός δεν δέχεται τις συμβάσεις και τις αντιλήψεις της κοινωνίας. Δέχεται μονάχα τις ορθολογιστικές αντιλήψεις, οι οποίες τον βοηθούν να παρατηρήσει την ενότητα και το άπειρο. Μέσα από την ενατένιση, ο άνθρωπος ξεπερνά τις προκαταλήψεις, τις διακρίσεις, τους αριθμούς και τα εμπόδια, με αποτέλεσμα να ανακαλύψει τη μονάδα, την πηγή όλων των αριθμών και όλων των ειδών.

Ο Μπρούνο πιστεύει ότι οι πολιτικές αρετές, οι οποίες υπάρχουν στην κοινωνία, είναι απόρροια της παραπάνω αρχής.

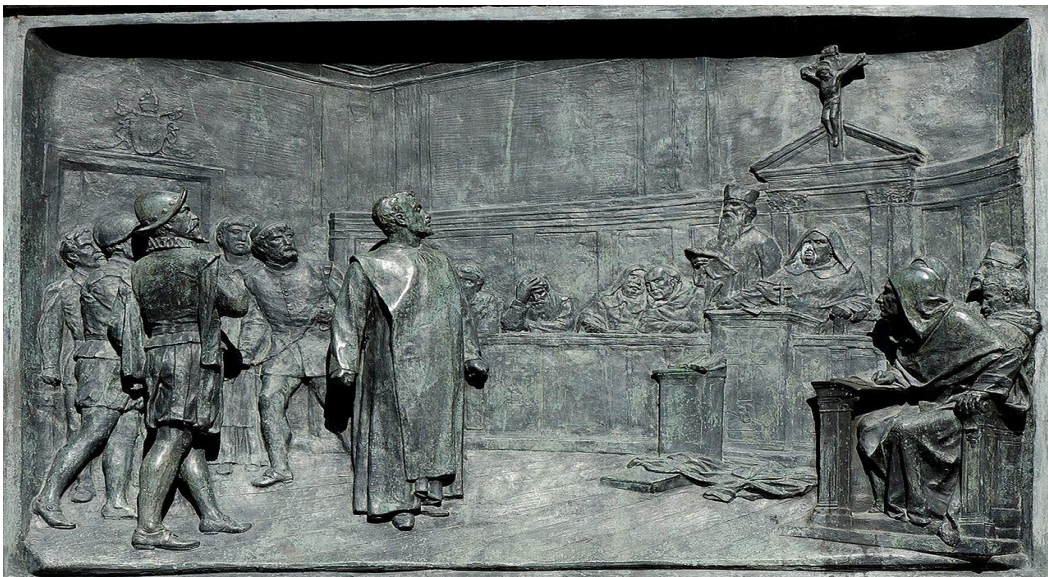
Στο έργο του «Spaccio de la Bestia Trionfante» (Ο Φόνος του Θριαμβεύοντος Κτήνους), ο Μπρούνο εξαίρει την εργασία. Έχει την πεποίθηση ότι αυτή αποτελεί ένα είδος δραστηριότητας, το οποίο υποτάσσει την ύλη στο νου. Αυτή είναι μία πράξη και εκφράζει την δημιουργικότητα και τον διαπλαστικό χαρακτήρα της Φύσης.

Η Θρησκεία της Φύσης ταυτίζεται, κατά το Μπρούνο, με την ίδια την Φιλοσοφία. Κάθε θρησκεία έχει σκοπό την διακυβέρνηση των απολίτιστων λαών. Χάρης στην Φιλοσοφία, όμως, οι κοινωνίες μπορούν να απαλλαγούν από τις προκαταλήψεις, τις δεισιδαιμονίες και γενικά από κάθε κακό.

Η Φιλοσοφία είναι για το Μπρούνο το φάρμακο εναντίον όλων των νοσηρών καταστάσεων. Η επαφή του με το ρωμαιοκαθολικό και προτεσταντικό δόγμα, τον βοήθησε να αντιληφθεί ότι τα δόγματα δεν οδηγούν τον άνθρωπο στην ηθική και πνευματική βελτίωση, αλλά στην μισαλλοδοξία, την αδιαλλαξία και τον φανατισμό.

Χρειάζεται, επομένως, ένα είδος ορθολογιστικής ηθικής και μία θρησκεία της φύσης, η οποία θα στηρίζεται στις αξίες και τα ανθρώπινα ιδανικά.

Η δίκη και η καταδίκη του στην πυρά δείχνουν από τη μία ότι ο ίδιος έμεινε πιστός στις αξίες και τις απόψεις του, ενώ από την άλλη το περιβάλλον της εποχής του δεν ήθελε να ενστερνιστεί τις θέσεις του και να του αναγνωρίσει την αξία του.

Η δίκη του Τζορντάνο Μπρούνο. Ανάγλυφο του Ιταλού καλλιτέχνη Ettore Ferrari, το οποίο διακοσμεί την βάση του αγάλματος του Τζορντάνο Μπρούνο στο Campo dei Fiori, στην καρδιά της Ρώμης.

Ρώμη. Campo dei Fiori. Ορειχάλκινο Άγαλμα του Τζορντάνο Μπρούνο. Έργο του Ettore Ferrari (1889). Ο φιλόσοφος στρέφει το βλέμμα προς το Βατικανό, σημείο που ερμηνεύεται ως επίπληξη προς την αρχή της Καθολικής Εκκλησίας. Στην αρχή, ο Ferrari ήθελε να παρουσιάσει το Μπρούνο να σηκώνει το χέρι και τον δείκτη του χεριού προς το Βατικανό. Με αυτόν τον τρόπο ήθελε να δείξει ότι ο Μπρούνο κατηγορεί την Εκκλησία, αλλά μετά άλλαξε γνώμη και τον έβαλε να σκέπτεται. Στην βάση του αγάλματος υπάρχει μία επιγραφή και διάφορα ανάγλυφα, τα οποία παρουσιάζουν την δίκη και τον θάνατο του Μπρούνο.

Βιβλιογραφία

https://www.wikiwand.com/it/Giordano_Bruno#/cite_note-5

Ferroni, G. 1996. *Profilo Storico della Letteratura Italiana*. Torino: Einaudi

Liddel – Scott Jones on line: a Greek – English Lexicon:

http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.04.0057%3Aalphabetic+letter%3D*f%3Aentry+group%3D49%3Aentry%3Dfru%2Fnh

Marazzini, Cl. 1994. *La Lingua Italiana: Profilo Storico*. Bologna: Il Mulino

Moneti, M. 1993. Giordano Bruno. *Enciclopedia Garzanti di Filosofia*. Milano: Garzanti Editore

Segre, C., Martgnoni, Cl. TESTI NELLA STORIA. Vol.2: Dal Cinquecento al Settecento, Milano: Edizioni Bruno Mondadori

(σελ. 742 – 748, "IL CANDELAIO" του Giordano Bruno.